

صلاحیت حرفه‌ای هنرآموزان رشته تربیت کودک

مقدمه

کودکان ارزشمندترین سرمایه‌های انسانی هر جامعه‌اند که در ساختن آینده هر کشور نقش مؤثری دارند. آن‌ها زمانی می‌توانند این نقش را به‌درستی انجام دهند که از توانمندی‌های لازم بهره‌مند باشند. برخورداری کودکان از حق آموزش، به‌ویژه آموزش با کیفیت، یکی از روش‌های اساسی توانمندسازی کودکان است. آموزش با کیفیت، آموزشی است که رشد و تکامل همه‌جانبه و یکپارچه کودک را تضمین می‌کند. دستیابی به آموزش با کیفیت، مستلزم داشتن برنامه‌ای صحیح و مربیانی کارآمد برای اجرای آن است. چنین آموزشی در سال‌های پیش از دبستان از اهمیت بیشتری برخوردار است، زیرا براساس پژوهش‌های انجام شده، دوران اولیه کودکی در شکل‌گیری شخصیت کودکان نقش مؤثری دارد و یادگیری سریع‌تر، آسان‌تر و عمیق‌تر اتفاق می‌افتد. تدوین برنامه آموزشی برای مربیان، اولین گام برای توانمندسازی آن‌ها در زمینه اجرای آموزش با کیفیت در سال‌های پیش از دبستان است.

ضرورت و اهمیت تربیت نیروی انسانی متخصص

آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به‌عنوان یکی از اجزای مهم نظام آموزش و پرورش کشورها، مسئول اصلی تربیت نیروی انسانی ماهر و نیمه ماهر است. این آموزش‌ها ابزاری برای رفع نیازهای بازار کار و گام مؤثری در زمینه توسعه ملی محسوب می‌شوند. «نیازسنجی آموزشی» نشان‌دهنده تقاضاهای آموزشی و مبنایی برای برنامه‌ریزی و تدوین محتوای آموزشی است. برای تربیت نیروی انسانی متخصص در آموزش‌های پیش از دبستان با تحلیل وضعیت بازار کار نتایج زیر حاصل شد:

- در سرشماری سال ۱۳۸۵، جامعه کودکان زیر هفت سال، حدود هفت میلیون نفر بوده است^۱ که بر اساس آمارهای وزارت آموزش و پرورش و سازمان بهزیستی کشور، تنها ۱۰ درصد از این کودکان در مراکز پیش از دبستان آموزش می‌بینند. این در حالی است که

استانداردهای جهانی، پوشش ۷۵ درصدی کودکان را در زمینه آموزش‌های پیش از دبستان نشان می‌دهند. با توجه به اختلاف فاحش آمارهای جهانی با کشور ما در پوشش آموزش کودکان زیر هفت سال، و برای رسیدن به استانداردهای بین‌المللی در این زمینه، رشد ۲۵ درصدی تا سال ۱۴۰۴ پیش‌بینی می‌شود.

طبق آمارهای سازمان بهزیستی کشور، تعداد کودکان برخورداری از آموزش زیر هفت سال در سال ۱۳۹۲، ۶۰۰ هزار نفر، تعداد مهدهای کودک ۱۶ هزار واحد و تعداد مربیان، ۵۰ هزار نفر بوده است که با پیش‌بینی رشد ۲۵ درصدی تا سال ۱۴۰۴، تعداد کودکان زیر هفت سال به ۷۵۰ هزار نفر، تعداد مهدکودک‌ها ۲۰ هزار واحد و تعداد مربیان ۲۵۰۰ نفر خواهد رسید. با توجه به آمارهای ذکر شده، در حدود ۱۲۵۰۰ مربی کودک کمبود خواهیم داشت که باید سالانه، دو هزار نیرو در این زمینه تربیت شود. آمارهای وزارت آموزش و پرورش نیز تقریباً در همین حدود کمبود را نشان می‌دهند. لازم به توضیح است، توجه به دلیل‌هایی مانند: اشتغال مادران، ایجاد محیط‌های مناسب برای رشد و یادگیری کودکان، درمان آسان و به‌موقع مشکلات کودکان، و ... نیز ضرورت وجودی مربیان متخصص و مراکز پیش از دبستان را بیش از پیش نمایان می‌سازد.

با توجه به موارد فوق و ضرورت دستیابی به توسعه پایدار، لازم است مربیان در سطح دیپلم از آموزش با کیفیت برخوردار باشند. گذراندن دوره سه‌ساله در آموزش فنی و حرفه‌ای برای اخذ دیپلم تربیت کودک، امکان برخورداری از آموزش طولانی‌مدت، عمیق و همراه با کار عملی را فراهم می‌سازد. آنچه که در این زمینه از اهمیت خاصی برخوردار است، ضرورت وجود هنرآموزانی متعهد و توانمند است که قادر باشند با استفاده از فناوری‌های مدرن و بهره‌گیری از راهروهای یاددهی - یادگیری متناسب با موضوع تدریس، هنرجویانی کارآمد و شایسته در سطح دیپلم (L۱ و L۲) تربیت نمایند.

تغییرات نظام جدید آموزشی

تحولات نظام آموزشی کشور در دهه اخیر، نتیجه انجام پژوهش‌ها و چرخش‌هایی است که ضرورت ایجاد تحول در نظام آموزشی را تبیین کرده‌اند؛ چرخش‌هایی مانند توجه به ارزش کار و تلاش، توجه به اسناد بالادستی و سیاست‌های کلی کشور، استفاده از تجربه‌های بین‌المللی، تمرکز بر کیفیت آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای، توجه به کل‌نگری در آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و ... که تحقق توسعه همه‌جانبه و پایدار را برای کشور فراهم می‌سازند [اسماعیلی، ۱۳۹۵].

نظام آموزش فنی و حرفه‌ای رسمی به‌عنوان یکی از اجزای مهم نظام آموزش و پرورش کشورمان، متصدی اصلی تربیت نیروی انسانی ماهر و نیمه ماهر در سطح پیش از دانشگاه است و در زمینه تربیت نیروی انسانی ماهر برای آموزش‌های پیش از دبستان، از سال ۱۳۴۶ با تأسیس رشته کودکیاری، گام‌های ارزشمندی در این زمینه برداشته و همواره در جهت به‌روزرسانی این رشته کوشا بوده است. از جمله در سال ۱۳۷۳، به همراه تغییر نظام آموزشی، در رشته کودکیاری نیز تحولات و به‌روزرسانی صورت گرفت. به دنبال آن، با تغییر بنیادین نظام آموزشی که دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب آموزش‌های فنی و حرفه‌ای از سال ۱۳۹۰ به طراحی و تدوین برنامه‌ریزی درسی در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای همت گماشت، گروه بهداشت و سلامت که یکی از گروه‌های فنی و حرفه‌ای دفتر است، نیز با هدف تربیت نیروی انسانی متعهد و کارآمد برای ارائه خدمات در مراکز پیش از دبستان، مراکز تربیت بدنی، مراکز تربیتی و فرهنگی، و غیره به طراحی و برنامه‌ریزی اقدام کرد. در رشته کودکیاری، پس از بررسی نتایج بازخورد از سطح‌های متفاوت اجرا، انجام مطالعات تطبیقی، و تغییراتی که در رویکردهای آموزشی و پرورشی در حوزه پیش از دبستان مبنی بر مداخله تربیتی به جای کمک‌رسانی و مراقبت رخ داده، عنوان رشته به تربیت کودک تغییر یافت با این امید که بتواند نیازهای بازار کار و نیازهای آموزشی این حوزه را برآورده سازد.

شغل‌های قابل احراز رشته تربیت کودک

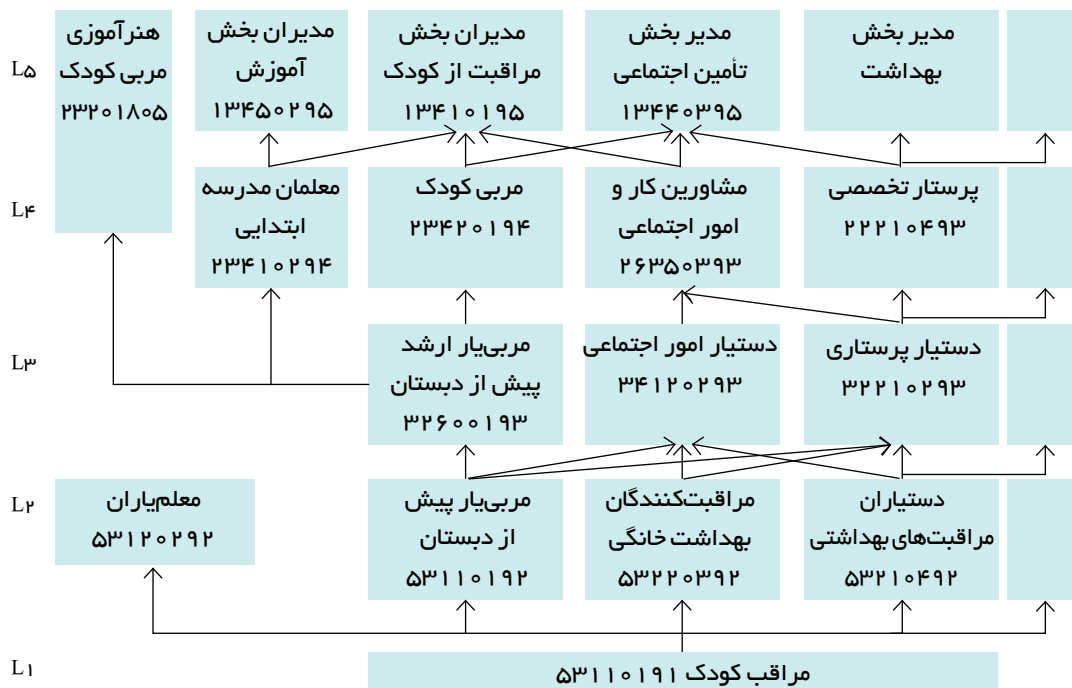
با توجه به تغییرات وسیع و سریع در حوزه فناوری و تغییر ساختاری هرم شغلی در زمینه‌های فنی و حرفه‌ای، همان‌گونه که قبلاً اشاره شد، پژوهشی در ارتباط با طراحی و تدوین فرایند برنامه‌ریزی درسی در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای انجام شد. یکی از مؤلفه‌های این فرایند «نیازسنجی شغلی» است که بر اساس هدف‌ها و ضرورت‌های مشخصی انجام می‌شود. در نیازسنجی شغلی برای رشته تربیت کودک به اسناد قبلی اجرا شده و اسناد بالادستی، مانند اسناد مرکز آمار ایران، منابع سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای و منابع بین‌المللی مانند ASCO، O*NET، NOC مراجعه شد. همچنین از خبرگان و شاغلان دنیای کار (مدیران و مربیان پیش از دبستان) اطلاعات شغلی جمع‌آوری شد و مجموعه‌ای از این شغل‌ها و حرفه‌های مرتبط با استانداردهای شغل‌ها و حرفه‌های ISCO ۲۰۰۸، طبقه‌بندی شدند. شغل‌های قابل احراز در رشته تربیت کودک در دو سطح L۱ و L۲ در جدول ۱ نشان داده شده‌اند:

جدول ۱. حرفه‌ها و شغل‌های رشته تربیت کودک

ردیف	جدول ۱-۱. مراقب کودک (L۱) ۵۳۱۱۰۱۹۱	ردیف	جدول ۱-۲. مربی یار پیش از دبستان (L۲) ۵۳۱۱۰۱۹۲
	نام گروه کاری / شغل		نام گروه کاری / شغل
۱	مراقب ورزش کودک پیش از دبستان	۱	مربی یار سرگرمی و بازی مراکز پیش از دبستان
۲	دایه	۲	مربی یار فعالیت‌های علمی کودکان
۳	مراقب تغذیه کودک	۳	مربی یار فعالیت‌های فرهنگی - اجتماعی
۴	پرستار بچه	۴	مربی یار خلاقیت
۵	مراقب بهداشتی محیط بسته مراکز پیش از دبستان	۵	مربی یار موسیقی و تئاتر
۶	مراقب بهداشتی محیط باز مراکز پیش از دبستان	۶	مربی یار قصه‌گویی
۷	مراقب ایمنی محیط بسته مراکز پیش از دبستان	۷	مربی یار خواندن
۸	مراقب ایمنی محیط باز مراکز پیش از دبستان	۸	مربی یار نوشتن
۹	مراقب استراحت و اوقات فراغت کودک	۹	مربی یار ارتباط و مشارکت در فعالیت‌ها
۱۰	رابط بین مدیر و کارکنان مراکز پیش از دبستان	۱۰	مربی یار نمایش‌های خلاق
۱۱	مراقب ارتباط و مشارکت با کارکنان	۱۱	مربی یار ارتباط و مشارکت با دیگران
۱۲	رابط مراکز پیش از دبستان با والدین	۱۲	مربی یار رشد عاطفی - اجتماعی کودک
۱۳	مراقب ورود و خروج کودک با همکاری سایر همکاران	۱۳	مربی یار زبان آموزی کودک
۱۴	مراقب مشارکت کودک در فعالیت‌ها	۱۴	مربی یار رشد شناختی کودک
۱۵	مراقب کودک بیمار	۱۵	مربی یار رشد خودآگاهی کودک

توسعه حرفه‌ای

برای پیش‌بینی و امکان پیشرفت در شغل مربی مراکز پیش از دبستان و ایجاد مسیرهای متنوع برای ارتقای شغلی در آن، لازم است مسیر توسعه حرفه‌ای آن مشخص شود. این مسیر پیشرفت شغلی و ارتقای هنجاریان را از سطحی پایین‌تر به سطحی بالاتر نشان می‌دهد. همچنین به آن‌ها نشان می‌دهد تا چه سطحی می‌توانند پیشرفت کنند. در نمودار ۱ نمای کلی توسعه حرفه‌ای رشته تربیت کودک نشان داده شده است:

نمودار ۱. ساختار توسعه صلاحیت حرفه‌ای رشته تربیت کودک

ویژگی‌های شغل و شاغل

قوانین و مقررات وزارت آموزش و پرورش و سازمان بهزیستی کشور در حوزه پیش از دبستان آگاهی داشته باشد.

• در مورد چگونگی ایجاد و تأمین محیط سالم و ایمن برای کودکان آگاهی لازم را دارد.

ب. مربی‌یار پیش از دبستان:

• مسئولیت مراقبت، نظارت، و کمک در اجرای فعالیت‌های آموزشی و پرورشی کودک را، در راستای رشد همه‌جانبه او بر عهده دارد.

• روابط اجتماعی درست، جست‌وجوگری و علاقه‌مندی به فعالیت‌های هنری از مهم‌ترین ویژگی‌های شخصیتی و هویت حرفه‌ای اوست.

• برای انجام وظایف خود دارای شایستگی‌های غیرفنی، مانند مسئولیت‌پذیری، اجتماعی بودن، مشارکت در فعالیت‌ها، توانایی آموزش و کمک به دیگران و داشتن

با توجه به اینکه هنجاریان این رشته تا پایان دوره دوم متوسطه می‌توانند در دو شغل مراقب کودک (L۱) و مربی‌یار پیش از دبستان (L۲) وارد بازار کار شوند، بنابراین ویژگی‌های هر شغل به تفکیک شامل موارد زیر است:

الف. مراقب کودک:

• وظیفه مراقبت و کنترل کودک را در راستای رشد همه‌جانبه او بر عهده دارد.

• روابط اجتماعی درست و علاقه‌مندی به فعالیت‌های هنری، از مهم‌ترین ویژگی‌های شخصیتی و هویت حرفه‌ای اوست.

• برای انجام وظایف خود دارای شایستگی‌های غیرفنی، مانند مسئولیت‌پذیری، اجتماعی بودن، مدیریت زمان، مدیریت مواد و تجهیزات، و داشتن درک درست از سیستم‌های سازمانی است.

• برای انجام وظیفه لازم است از آخرین دستورالعمل‌ها،

تفکر خلاق است.

تولید ایده، انعطاف پذیری، ایستادگی، همدلی و مشارکت است.

- برای انجام وظیفه لازم است، از آخرین دستورالعمل ها، و قوانین و مقررات وزارت آموزش و پرورش و سازمان بهزیستی کشور در حوزه پیش از دبستان آگاهی داشته باشد و آن ها را رعایت کند.
- توانایی بارز مربی یار پیش از دبستان قوه استدلال و

صلاحیت حرفه‌ای هنر آموزان

هنر آموزان مواد درسی تخصصی رشته تربیت کودک، علاوه بر داشتن شرایط عمومی و به ویژه اخلاقی معلمی و گواهی صلاحیت تدریس و ارزشیابی، باید برحسب پایه و نوع ماده درسی دارای صلاحیت‌هایی که در جدول ۲ آمده است، باشند.

جدول ۲. صلاحیت‌های حرفه‌ای هنر آموزان رشته تربیت کودک شاخه فنی و حرفه‌ای در نظام جدید آموزشی

قلمرو شایستگی‌ها	شاخص‌های عملکردی شایستگی در آموزش و تربیت حرفه‌ای هنر آموزان	ساعت آموزش
شایستگی‌های عمومی	۱. توانایی انتخاب و به کارگیری فناوری آموزشی ۲. توانایی تحلیل سبک‌های یادگیری ۳. توانایی مدیریت کلاس درس و کارگاه ۴. توانایی تحلیل و انتخاب روش‌های سنجش و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی ۵. توانایی تحلیل و به کارگیری روش‌های تدریس ۶. توانایی تحلیل ویژگی‌های روان‌شناختی دانش‌آموزان ۷. توانایی تحلیل فلسفه تعلیم و تربیت	۳۰۰ ساعت
شایستگی‌های خاص بداهت‌نگار حرفه هنر آموزی	۱. توانایی تحلیل نظام‌ها و مدل‌های آموزش فنی و حرفه‌ای ۲. توانایی اجرای نیازسنجی شغلی و حرفه‌ای ۳. توانایی برنامه‌ریزی درسی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای ۴. توانایی طراحی آموزشی وابسته به موقعیت ۵. توانایی تحلیل مبانی نظری آموزش‌های فنی و حرفه‌ای ۶. توانایی تحلیل آموزش مبتنی بر شایستگی ۷. توانایی تعیین سودمندی‌های آموزش‌های فنی و حرفه‌ای ۸. توانایی تحلیل و کاربرد ارزشیابی مبتنی بر شایستگی ۹. توانایی کاربرد راهنمایی شغلی و حرفه‌ای در مسیر شایستگی	۳۰۰ ساعت
شایستگی‌های خاص بداهت‌نگار حرفه	۱۰. توانایی آموزش و اجرای تلفیقی نوآوری و کارآفرینی ۱۱. توانایی آموزش اخلاق حرفه‌ای ۱۲. توانایی آموزش الزامات محیط کار ۱۳. توانایی آموزش مدیریت تولید ۱۴. توانایی آموزش کاربرد فناوری‌های نوین	۶۰۰ ساعت
شایستگی‌های فنی رشته تربیت کودک	۱. توانایی آموزش اجرای مراقبت از سلامت کودک (۴۰۰ ساعت آموزش) ۲. توانایی آموزش اجرای کنترل ایمنی و بهداشت محیط مراکز پیش از دبستان (۴۰۰ ساعت آموزش) ۳. توانایی آموزش پرورش مهارت‌های ارتباطی و مشارکتی (۴۰۰ ساعت آموزش) ۴. توانایی آموزش پرورش مهارت‌های کلامی کودک (۴۰۰ ساعت آموزش) ۵. توانایی آموزش پرورش مهارت‌های شناختی و خلاق کودک (۴۰۰ ساعت آموزش) ۶. توانایی آموزش پرورش مهارت‌های عاطفی - اجتماعی کودک (۴۰۰ ساعت آموزش) ۷. توانایی آموزش دانش فنی (پایه و تخصصی) (۲۵۰ ساعت آموزش) ۸. توانایی آموزش تلفیقی شایستگی‌های غیرفنی در تربیت مراقب کودک (۳۴ ساعت آموزش) ۹. توانایی آموزش تلفیقی شایستگی‌های غیرفنی در تربیت مربی یار پیش از دبستان (۳۴ ساعت آموزش) ۱۰. کسب شایستگی برقراری ارتباط مؤثر در محیط کار (۳۴ ساعت آموزش) ۱۱. کسب شایستگی اصل قرار دادن حقوق کودک در همه موقعیت‌های حرفه‌ای (۳۴ ساعت آموزش)	۲۸۰۰ ساعت
شایستگی‌های فنی تکنسین*	- کسب صلاحیت حرفه‌ای تکنسین مربی کودک	۱۸۰۰ ساعت

توضیحات:

- شایستگی‌ها به سه دسته عمومی، فنی و غیر فنی تقسیم می‌شوند.
- از واژه «آموزش» به مفهوم کلی آن استفاده شده است. این واژه بر اساس سند تحول هم‌ارز واژه «تربیت» است.
- ساعت آموزش و تربیت هنرآموزان برای کسب شایستگی‌ها و صلاحیت‌ها به صورت معادل و میانگین در نظر گرفته شده است.
- ساعت‌های آموزش با توجه به تمام سطح‌های صلاحیت حرفه‌ای پیشنهاد شده‌اند.
- واژه «پداگوژی» به معنی روش و عمل آموزش، به صورت انعطاف‌پذیر وابسته به موقعیت به کار رفته و دارای چهار رکن اصلی است:
 ۱. تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان؛
 ۲. تفاوت‌های محیط یادگیری به‌ویژه در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای (کلاس، کارگاه، کارآموزی و عملیات میدانی)؛
 ۳. تفاوت در پیامدهای یادگیری (سنجش بر اساس شایستگی‌های دنیای کار)؛
 ۴. تفاوت در سازمان‌دهی یادگیری به دلیل محیط‌های متفاوت یادگیری در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای.
- «توانایی»، ظرفیت انجام کار است که در سنجش در برابر معیارهای عملکردی (استانداردهای) دنیای کار به شایستگی تبدیل می‌شود.
- برای تأیید شایستگی‌های فنی به صورت جداگانه گواهی نامه صلاحیت صادر می‌شود.
- با توجه به شرایط ورود دانشجویان، زمان آموزش‌های شایستگی فنی متفاوت خواهد بود.

اسناد برنامه ریزی درسی رشته تربیت کودک

۱- تحصیل سیاست‌های کلی
۲- استاندارد ششگانه حرفه
۳- استاندارد ارزشیابی حرفه
۴- استاندارد پیش‌بین (پروژه‌محور)
۵- سند خردی مفهومی
۶- اسنادی برنامه‌ریزی رشته
۷- استاندارد ارزشیابی و شرفیت
۸- استاندارد محتوا و تجهیزات
۹- سند برنامه‌ریزی
۱۰- سند برنامه‌ریزی
۱۱- سند برنامه‌ریزی

- ۱- برنامه‌ریزی رشته
- ۲- برنامه‌ریزی درسی دانش فنی پایه
- ۳- برنامه‌ریزی درسی دانش کارگاه ۱- حرارت از سلامت کودک
- ۴- برنامه‌ریزی درسی دانش کارگاه ۲- کنترل بهداشت و ایمنی محیط مراکز آموزش از دسترس
- ۵- برنامه‌ریزی درسی دانش کارگاه ۳- پرورش مهارت‌های ارتباطی و مشارکتی
- ۶- برنامه‌ریزی درسی دانش کارگاه ۴- پرورش مهارت‌های گامی کودک
- ۷- برنامه‌ریزی درسی دانش کارگاه ۵- پرورش مهارت‌های شناختی و خلق کودک
- ۸- برنامه‌ریزی درسی دانش کارگاه ۶- پرورش مهارت‌های عاطفی - اجتماعی کودک
- ۹- برنامه‌ریزی درسی دانش کارگاه ۷- دانش فنی تخصصی
- ۱۰- برنامه‌ریزی درسی دانش کارگاه ۸- تمرین فنی از سلامت کودک
- ۱۱- برنامه‌ریزی درسی دانش کارگاه ۹- تمرین فنی کار بر روی قطعه‌های فنی
- ۱۲- برنامه‌ریزی درسی دانش کارگاه ۱۰- تمرین فنی کار بر روی قطعه‌های فنی
- ۱۳- برنامه‌ریزی درسی دانش کارگاه ۱۱- تمرین فنی کار بر روی قطعه‌های فنی
- ۱۴- برنامه‌ریزی درسی دانش کارگاه ۱۲- تمرین فنی کار بر روی قطعه‌های فنی

معرفی بسته آموزشی رشته تربیت کودک

جدول شماره ۳ - اجزای بسته آموزشی رشته تربیت کودک

ردیف	عنوان اجزای بسته آموزشی	اسناد برنامه درسی	کتاب درسی	راهنمای هنر آموز	فیلم و نرم افزار آموزشی هنر آموز	محتوای همراه هنر جو
۱	دانش فنی پایه	*	*			*
۲	مراقبت از سلامت کودک	*	*	*		*
۳	کنترل ایمنی و بهداشت محیط مراکز پیش از دبستان	*	*	*		*
۴	ارتباط مؤثر	*	*	*		*
۵	پرورش مهارت‌های ارتباطی و مشارکتی	*	*	*		*
۶	پرورش مهارت‌های کلامی کودک	*	*	*		*
۷	پرورش مهارت‌های عاطفی - اجتماعی کودک	*	*	*	*	*
۸	پرورش مهارت‌های شناختی و خلاق کودک	*	*	*		*
۹	دانش فنی تخصصی	*	*	*		*
۱۰	الزامات محیط کار	*	*	*		*
۱۱	اخلاق حرفه‌ای	*	*	*	*	*
۱۲	کارگاه نوآوری و کارآفرینی	*	*	*	*	*
۱۳	کاربرد فناوری‌های نوین	*	*	*	*	*
۱۴	ریاضی ۱	*	*	*	*	*
۱۵	ریاضی ۲	*	*	*	*	*
۱۶	زیست‌شناسی	*	*	*	*	*
۱۷	شیمی	*	*	*	*	*
۱۸	ویژه‌نامه‌های آموزش رشد فنی و حرفه‌ای و کار دانش					
۱۹	محتوای آموزشی رشته‌های تحصیلی - حرفه‌ای در سایت دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کار دانش					

پی‌نوشت

۱. بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵، تعداد کودکان زیر هفت سال ۷۶۳۷۲۳۷ نفر است

منابع

۱. ایرانزاده، سلیمان (۱۳۷۳). «بهره‌وری موتور محرکه پیشرفت و توسعه». نشریه تدبیر، شماره ۴۲.
۲. داوودی، محمد (۱۳۸۸). «نقش معلم در تربیت دینی» انتشارات پژوهشکده حوزه و دانشگاه، چاپ سوم.
۳. رابرت. بی، گراهام (۱۳۸۰). «روان‌شناسی اجتماعی». ترجمه علی‌محمد کاروان. انتشارات اندیشه، تهران.
۴. رابینز، استیفن (۱۳۸۴). «مدیریت رفتار سازمانی». ترجمه فرزاد امیدواران. مؤسسه کتاب قهرمان. تهران.
۵. شولتز دوان پی و سیدنی الن شولتز (۱۳۸۶). «تاریخ روان‌شناسی نوین». ترجمه علی‌اکبر سیف و همکاران.
۶. «سند استاندارد ارزشیابی مربی کودک» (۱۳۹۳). سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کار دانش. تهران.
۷. سند استاندارد شایستگی حرفه‌ای مربی کودک (۱۳۹۳). سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کار دانش. تهران.
۸. سند برنامه درسی رشته تربیت کودک (۱۳۹۳). سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کار دانش. تهران.